



Wat is 'n BIOSEKURITEITSPLAN?

▶ DR DANIE ODENDAAL, Direkteur, Veearts Netwerk, vnet@absamail.co.za

'Biosekuriteit' is 'n groot woord wat 'n mens maklik kan kleinkry deur dit af te breek in hanteerbare aksies en dit dan stapsgewys in werking te stel.

Die definisie van biosekuriteit omvat drie basiese aktiwiteite:

- Voorkom dat siekteveroor sakende organismes wat nie op jou plaas/perseel is nie, inkom.
- Indien siekteveroor sakende organismes wel inkom of reeds teenwoordig is, moet verspreiding in jou kudde gestop of beperk word.
- Indien daar siekteveroor sakende organismes in jou kudde gevestig is, moet die oordrag na ander veeprodusente verhoed word wanneer vee verkoop of verskuif word.

Daar is twee benaderings wat eensydig of in kombinasie gevolg kan word om siekteveroor sakende organismes te beheer en siektes te voorkom:

- Verminder of vermy blootstelling van diere aan siekteveroor sakende organismes. Dit berus op die kuddebestuurder en die plaas se bestuur.
- Verhoog die dier se algemene en spesifieke weerstand teen siekteveroor sakende organismes. Dit berus dus op die diere se eie vermoë om gesond te bly indien daar blootstelling is.

Biosekuriteit onder ekstensiewe boerdery omstandighede

In 'n beheerde omgewing soos 'n moderne hoender- of varkplaas, is daar totale beheer van die geïsoleerde behuising en blootstelling van die diere. 'n Biosekuriteitsplan kan ingestel en gevolg word om blootstelling aan feitlik alle siekteveroorooskende organsimes te verhoed. Op ekstensiewe plase waar die oop behuising nie beheer kan word nie, of wat oor honderde hektare strek, is dit egter nie moontlik om blootstelling ten volle te voorkom nie.

'n Biosekuriteitsplan vir 'n ekstensiewe veeplaas moet dus sekere algemene en ander baie spesifieke siektes vooraf identifiseer as teiken vir die bepaling van voorkomingsmaatreëls. Met die opstel van 'n biosekuriteitsplan is in-diepte kennis van elke individuele siekte of siektetoestand nodig, ten einde die regte benadering vir die voorkoming en beheer van elkeen van die geïdentifiseerde siektes te volg.

Die voorkoming van individuele siektes verskil ten opsigte van:

- Die spesifieke organisme (bv. virus, bakterium, toksien) of faktor wat dit veroorsaak.
- Wyse van oordrag van een dier of die omgewing na ander diere.
- Die siekteontwikkelingsproses op of binne die dier (verskil grootliks).
- Die uitkoms (bv. vrekte, kroniese siekte, draertoestand of volledige herstel) van elke siekte.

Hier volg 'n kort opsomming van die heel belangrikste siektes wat oorweeg moet word in 'n inentingsplan wat deur die beesboer in samewerking met die veearts opgestel moet word:

1. Dodelike bakteriële siektes

Hierdie siektes kan op enige plaas of perseel voorkom omdat die organismes wat die siekte veroorsaak, reeds algemeen in die grond voorkom. Dit is in so 'n geval nie moontlik om blootstelling te voorkom nie. Die belangrikste siektes in dié groep is dan ook die siektes wat die diere vinnig doodmaak sonder dat daar tyd is vir doeltreffende behandeling of sonder dat 'n behandeling bestaan.

Al die klostridiale siektes is hier van belang en sluit onder andere die volgende siektes in: Sponsiesiekte, lamsiekte, kwaadaardige edeem, dikkopspontiesiekte, bloednier, rooiderm en enige ander klostridiale infeksie van die weefsel of dermkanaal. Verder ook longontsteking en miltsiekte.

2. Siektes wat deur vlieënde insekte oorgedra word.

Dit maak nie saak hoe goed jou biosekuriteitsmaatreëls is nie, hierdie siektes kan wel nog na jou plaas/perseel versprei word deur vlieënde insekte. In die meeste gevalle is dit ook virussiektes waarvoor daar geen behandeling bestaan nie. Die enigste vorm van voorkoming is om die dier self te beskerm deur inenting. Al die insekoorgedraagde virussiektes is hier van belang en sluit in knopvelsiekte, drie-dae-stywesiekte, en Slenkdalkoors.

Die veeboer kan jaarliks in samewerking met sy veearts (wat siektes in die gebied monitor) besluit of dit nodig is om al die diere te immuniseer of om slegs al die vervangingsdiere twee keer in te ent en 'n skraagdiagnose toe te dien wanneer die risiko verhoog.

3. Siektes wat reproduksieverliese en aborties veroorsaak

Hierdie is gewoonlik sluimerende siektes wat die dier nie andersins aantast nie, behalwe dat dit herbesetting negatief affekteer (afsterf van embrio's) of baie spesifiek aborties veroorsaak. Die siektes is ook meer ingewikkeld en daarom is inenting slegs een aspek van voorkoming. Diere moet in hierdie geval getoets word sodat draerdier geslag kan word (vermindering van blootstelling).

Voorbeelde van siektes wat hier van belang is, is brusellose, beesvirusdiaree, aansteeklike beesrinotrageïtis en die geslagsoordraagbare siektes (Trigomoniasis en Vibriose). Voorkomende inenting is nodig, want die entstowwe kan nie die siekte voorkom indien aborties byvoorbeeld reeds besig is om plaas te vind nie.

4. Komplekse siektetoestande en siektes wat net in spesifieke gebiede voorkom

Laastens is daar komplekse siektetoestande waar beide benaderings (verminderde



blootstelling en verhoogde weerstand) in kombinasie gevolg moet word om die siektes te voorkom. Sulke siektes is bv. diarree onder jong kalwers. Daar is ook siektes soos byvoorbeeld hondsdolheid wat tans voorkom in beperkte areas en enting is net nodig indien dit in die nabye omgewing van die plaas voorkom.

Plan van aksie vir 2023

Met bostaande as agtergrond en met die nasionale siekterapporteringsprogram wat deur veeartse landwyd gedoen word is dit duidelik dat daar 'n gemeenskaplike aksieplan in plek gestel moet word om biosekuriteit op 'n nasionale basis aan te spreek met die inentingsplan vir elke beesboer as die basis.

Om daad by die woord te sit, gaan Veearts Netwerk die nuwe jaar afskop deur aan elke vleisbeesboer en hulle aangewese kuddeveearts, 'n stel basiese riglyne deur te gee vir die gestruktureerde opstel of hersiening van 'n bestaande inentingsplan vir die vleisbeeskudde.

Die riglyne sal die volgende afdelings bevat:

1. Die beginsels van toepassing op doeltreffende inenting. Metodologie vir die uiteensetting van 'n jaarplan en die gestruktureerde bepaling van siektes wat 'n probleem op jou plaas is, of kan wees, en wat wel voorkombaar is deur inenting.
2. Praktiese en stapsgewyse uiteensetting van die formaat (Excel-spreivel) wat gebruik kan word vir die opstel of hersiening van die jaarlikse entingsplan asook die begroting vir die bestel van die entstowwe.
3. Beskrywing van die maandelikse aksielys (herinnering) en merklys om te verseker dat entings tydig volgens plan gedoen word.
4. Beskrywing van die doel van entingsrekords, en die gebruik daarvan in die bemerking van beeste wat aan voerkrale of vir teeldoeleindes verkoop word.

'n Samevatting van die hele projek word dan beplan vir Mei 2023, wanneer die veeartse van die HerkouerVeeartsVereniging hulle jaarlikse kongres hou. Tydens die kongres sal verdere voortgesette opleiding gedoen word ter ondersteuning van hierdie projek om dit volhoubaar te implementeer en verder te voer.

Die inligting vir deelname aan die projek wat bedryf word deur Veearts Netwerk is beskikbaar by die telersverenigings wat dan ook afskrifte sal ontvang van die riglyne soos dit beskikbaar gestel word.

Alle lede van die telerverenigings word uitgenooi om deel te neem ten einde die eerste stap te neem in die verbetering van biosekuriteit op 'n nasionale basis.